

İSLÂM ÜLKELERİNDE POLİGAMİ KONUSU

Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ

I. ARAP DEVLETLERİNDE POLİGAMİ

Müslüman islahatçıları uzun zamandır meşgul eden bir konu olan poligami bugün sadece Arap devletleri arasında Tunus tarafından reddedilmiş bulunmaktadır. 13 Ağustos 1956 tarihli Tunus Ahvali Şahsiye Kanunnamesinin 18. maddesi aynen şöyledir: "Poligami yasaklanmıştır. Evli olup da ilk evliliğin sona ermesinden önce yeniden evlenen bir sene hapse veya 240 bin frank cezaya veya her ikisine birden mahkûm edilebilir. Bu yeni evlilik kanuna uygun olmasa dahi uygulanır."

Bu suretle Tunus'ta poligaminin kat'i surette yasaklandığını ve hiçbir şekilde kocanın yeni bir kadınla oturmasına cevaz vermediği görülmektedir. Bu konuda Tunus kanunu kadar kesin olmamakla beraber Irak ve Fas kanunlarının da poligamiyi yasaklamaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. Nitekim 30 Aralık 1959 tarihli Irak Ahvali Şahsiye Kanununun 3. maddesinin 4. bendi şöyledir: "Birden fazla kadınla evlenmek kadının müsaadesi olmaksızın yasaktır. Kadı da bu müsaadeyi ancak şu hallerde verebilir:

- i) Koca mali bakımdan birden fazla karıyı geçindirmeye muktedirse,
- ii) Eğer kanuni bir hak bunu gerektiriyorsa.

Beşinci bend eğer karılar arasında eşit muamele yapılamayacağından endişe ediliyorsa poligamiye müsaade edilemez. Bunun tayini kadının takdirine bırakılmıştır. Altıncı bend dördüncü ve beşinci bendleri ihlâl ederek bir kadından fazla evlilik yapanların bir yıllık hapis veya 100 dinar para veya her iki cezaya çarptırılacağını bildirmektedir.

Aynı kanunun 17. maddesi kadı evli bir adamı eğer mali bakım-
dan iki karıya bakamayacağı ispatlanmışsa diğer kadınla evlenmesi-
ne müsaade etmeye yetkili olamayacağını bildirmektedir. Bu suretle
kişinin mali bakımdan iki karıyı geçindirip geçindirmeyeceği konusu
hakimin takdirinden ziyade objektif delillere dayanmaktadır.

1957 ve 1958 tarihli Fas Ahvali Şahsiye Kanununun 30. madde-
sinin 1. bendi poligami eğer karılara eşit muamele yapılamayacağı
anlaşıyorsa yasaklanmıştır, demektir. 2. bendi ise şöyledir:

“Eğer koca ikinci bir karı alırsa birinci karı (evliliği sırasında
ikinci bir evlilik hususunda seçme hakkını yazıyla tesbit ettirmemiş-
se) bu kabul veya red ikinci evliliğin kendisine sebep olduğu za-
rarları tesbit bakımından bir dava hakkına sahiptir. İkinci karıyla
yapılan evlilik ikinci karıyla evlenmek isteyen adamın ona daha önce
evli olduğunu haber vermesinden önce akdedilemez.

Burada görüldüğü üzere poligami konusu Irak kanununa naza-
ran nisbeten daha sınırlı hale getirilmiştir. Bir kez kadına evliliği sı-
rasında ikinci evliliğe razı olup olmama konusunda bir seçim hakkı
tanınacağı evlenme mukavelesine konulmaktadır. Diğer taraftan böy-
le bir seçim hakkı yoksa kadın zararı için dava açabilmektedir. Aynı
zamanda poligaminin gerçekleşmesini güçleştiren bir sebep de ikinci
karının erkeğin evli olmasından haberdar edilmesidir. Nitekim aynı
kanunun 31. maddesi karının evlilik mukavelesinde kocanın diğer
bir karı alamayacağını tesbit ettireceği ve bu ihlâl edildiği zaman
kendi evliliğinin feshini talep edebileceği yer almış bulunmaktadır.

II. İRAN'DA POLİGAMİ

İran Medeni Kanunnamesi 1928 ilâ 1935 arasında hazırlanıp
yürürlüğe girdi. Bunda poligamiye ait hiçbir yasak yoktu. 1931'de
evlilik ve boşanmaya ait yasaya göre bir erkek evlenme sırasında
evlendiği kadına daha evvel evli olup olmadığını bildirmekle yü-
kümlüydü. Eğer yalan söylerse karının şikâyeti üzerine cezai so-
ruşturma yapıp hapse mahkûm edilebiliyordu. İlk karıya gelince
eğer evlilik mukavelesi açıkça koca ikinci bir karı aldığı zaman ona
boşanma hakkı vermiyorsa yapacağı hiçbir şey yoktu. 1967'de Ailenin
Himayesi Kanunu adı altında yeni bir kanun yayınlandı. Bu kanun

poligami ve boşanmanın bazı konularını kapsamakta idi. 1967 kanunu koca ikinci bir karı aldığı zaman rızası yoksa barışmanın imkânsızlığına dair bir belge almak için müracaat hakkı tanımaktaydı. Bu belge kadına boşanma hakkı vermektedir. İran'daki son rejim reğişikliğı sebebiyle yasalarda da değışiklik beklemek yerinde olur. Bu bakımdan birinci karıya 1967 yasasıyla tanınan hakkın yeniden kaldırılması mümkündür.

III. PAKİSTAN'DA POLİGAMİ

1961'de yayınlanmış Müslüman Aile Hukuku ordonansına göre hiçbir erkek mevcut bir evlilik sırasında hakem konseyinin yazılı ve önceden iznini almadan yeni bir evlilik yapamaz. Böyle bir evlilik bu ordanansa göre müsaade tescil edilmeden akdedilemez¹.

Yukarıdaki izin için müracaat başkana öngörülen ücretle birlikte önerilen evlilik sebeplerinin açıklanması ve mevcut karıların rızalarının alınıp alınmadıklarının bildirilmesi ile olur. Hakem konseyi başkanı, müracaatı aldıktan sonra müracaatçıya ve mevcut karı veya karılara birer temsilci seçmelerini söyleyecek bu suretle kurulan Hakem konseyi tatmin olursa önerilen evliliğın gerekli ve haklı olduğunu bildirerek bazı şartlar altında (eğer lüzumlu ise) müracaat edilen müsaadeyi verecektir.

Müracaatı karara bağlayan Hakem konseyi karar için gerekçelerini yazacak, gerekirse öngördüğü şekilde ve öngördüğü zamanda öngördüğü ücretin ödenmesiyle revizyon için bir müracaatı tercih edebilecektir. Hakem konseyinin kararı kat'i olup hiçbir mahkeme tarafından bozulamaz.

Eğer bir erkek Hakem konseyinin müsaadesi olmadan diğeri bir evlilik yaparsa nikâh sırasında kadın tarafından ödenen çehiz parasının tamamını derhal ödeyecektir. Ödenmediğı takdirde devlet bunu toprak vergisi gibi toplayıp kadın veya karılara verecektir. Şikâyet üzerine poligami yapan koca bir yıl hapis veya 5.000 rupiye kadar yükselebilen para cezası veya her ikisiyle de mahkûm edilebilir².

1) Herbert J. Liebenn, The Law of the Near and Middle East, Albany, 1975, s. 162.

2) İbid., s. 163.